

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาชีพครูเป็นหนึ่งในวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงเช่นเดียวกับ แพทย์ ตูลาการ ทนายความ วิศวกร และสถาปนิก ซึ่งเป็นวิชาชีพที่จะต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษา วิทยาการ การฝึกฝนอบรมให้มีความชำนาญ มีระเบียบวินัย มีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และมีองค์ความรู้มาตรฐานวิชาชีพ (กองมาตรฐานวิชาชีพ, 2537) เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว วิชาชีพครูยังเป็นวิชาชีพที่ต้องรับภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งต่อสังคมยากที่จะหาอาชีพใดมาเทียบได้ ในบางประเทศถือว่าวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่สำคัญที่สุดของประเทศ เพราะอนาคตที่ยิ่งใหญ่ของชาติขึ้นอยู่กับการทำงานของครู เนื่องจากครูหนึ่งคนสามารถเปลี่ยนวิถีชีวิตของเด็กคนหนึ่ง และสัมผัสกับความเป็นอยู่ของเด็กอีกนับเป็นพันคน (<http://www.ncate.org> about, 1997) ครูจึงได้รับการมอบภารกิจอันยิ่งใหญ่และมีบทบาทสำคัญมากเพราะในชั้นเรียนครูเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ เป็นผู้กำหนดบรรยากาศ อารมณ์ และความรู้สึกของเด็กในแต่ละวัน ครูมีพลังอำนาจในการทำให้ชั้นเรียนน่ารื่นรมย์หรือน่าเบื่อหน่าย ครูเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจหรือผู้ทรมานเด็ก ครูเป็นผู้ทำให้เด็กขบขันหรืออับอาย ครูเป็นผู้รักษาผลใจของเด็กให้ดีขึ้นหรือได้รับความเจ็บปวด ครูเป็นผู้ทำให้เด็กได้รับการพัฒนาคุณธรรมหรือด้อยคุณธรรม สถานการณ์ดังกล่าวล้วนขึ้นอยู่กับบทบาทในการทำงานของครู (จินอर्थ, ม.ป.ป.)

สำหรับในประเทศไทย ปิ่น มาลากุล (2530 : 7) กล่าวถึงความสำคัญของครูว่า โรงเรียนจะดีหรือไม่ดี ไม่ได้อยู่ที่อาคารใหญ่โต สนามกว้างขวาง หรือห้องประชุมและโรงอาหารที่พร้อม แต่อยู่ที่ตัวครูและความเอาใจใส่ของครูเป็นสำคัญ ดังนั้น บทบาทของครูจึงมีความสำคัญในการพัฒนาคนในสังคม เพราะการพัฒนาคนให้มีคุณภาพจะต้องมีระบบการศึกษาที่ดี ที่จะเป็ เครื่องมือในการสร้างคนให้สามารถพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกประเทศ แต่ระบบการศึกษาจะดำเนินไปได้ด้วยดีจะต้องมีครูที่มีคุณภาพ มีลักษณะความเป็นครูที่ดี มีความสามารถสูง และได้รับการศึกษาฝึกอบรมมาอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538 : 3)

สถาบันฝึกหัดครูซึ่งมีภารกิจในการผลิตบัณฑิตครู โดยการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่มุ่งส่งเสริม และพัฒนานิสิตนักศึกษาครูให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะครูที่ดีตามที่สังคมคาดหวังให้เป็นผู้ที่รอบรู้ในวิทยาการต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้ มีความรู้ในเรื่องที่สอนมีศาสตร์การถ่ายทอดความรู้ซึ่งเป็นศาสตร์ที่สำคัญที่ต้องมีการปลูกฝังให้ผู้ที่จะเป็นครูได้มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู รับผิดชอบต่อหน้าที่ของผู้ให้ที่เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม รู้จักและเข้าใจผู้เรียน ตลอดจนมีบุคลิกภาพที่จูงใจให้ผู้เรียนเชื่อถือและเคารพศรัทธา (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2537 : 3) ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นครูจะต้องตระหนักตนเองอยู่เสมอว่าเป็นผู้ที่ได้รับมอบภารกิจอันใหญ่หลวงที่จะต้องสร้างเด็กให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการเรียนรู้ มีคุณธรรม และทัศนคติที่ดีเพราะคุณภาพที่ดีของเด็กย่อมแสดงถึงคุณภาพและคุณลักษณะที่ดีของครูผู้สอน (ประมวญ ดิคคินสัน, 2536 : 39)

สถาบันฝึกหัดครูมุ่งผลิตบัณฑิตเพื่อให้บัณฑิตออกไปเป็นครูที่ดี และครูทุกคนย่อมปรารถนาที่จะเป็นครูที่ดีเช่นกัน ลักษณะของครูที่ดีเป็นอย่างไรนั้น ได้มีผลการศึกษาวิจัยที่สำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศ และครูผู้อาวุโสในวงการศึกษไทยได้ให้ทัศนะไว้ดังเช่น ปิ่น มาลากุล (2530 : 7, 9) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูไว้ในหนังสือวิชาครูเล่มเล็กว่า “ครูควรชวนขยายความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ในการสั่งสอนอบรมนักเรียน..... เด็กชอบเอาอย่างผู้ใหญ่ นักเรียนชอบเอาอย่างครู ดังนั้นเมื่อประสงค์จะให้เด็กมีความประพฤติดีและมีมารยาท ครูก็ต้องระมัดระวังในเรื่องนี้ ยิ่งกว่าผู้ที่มีอาชีพอย่างอื่น ไม่มีวิธีการอบรมใด ๆ จะดีไปกว่าการทำงานเป็นตัวอย่างที่ดี.....” ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2513 : 48) ได้ให้ข้อคิดถึงคุณลักษณะของครูดีไว้ว่า ครูต้องรัก เข้าใจ และเห็นอกเห็นใจเด็ก ต้องมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนอย่างลึกซึ้ง ต้องสามารถจัดหาหลักสูตรหรือบทเรียนได้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก ต้องเชี่ยวชาญในการสอน ต้องเอาใจใส่เด็กทั้งตัว จะต้องดูแลสุขภาพ อารมณ์และสังคมของเด็กในห้องเรียนตลอดเวลา และต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม กิจนิสัยและอุปนิสัย นอกจากนี้ เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2520) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะของครูที่ดี ประกอบด้วยลักษณะสำคัญตามลำดับดังนี้ มีคุณธรรมและความประพฤติดี มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานสูง มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารที่ดี ทั้งด้านการพูด การเขียน มีความพยายามในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ ส่วนผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีที่สำคัญในต่างประเทศ ได้แก่ ผลงานวิจัยของ โรอันส์ และคณะ (Ryans and others, 1970 : 82) ซึ่งได้ศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบลักษณะของครูไว้ดังนี้ ในด้านพฤติกรรมในชั้นเรียนครูที่ดีมีลักษณะสำคัญคือ ให้ความอบอุ่น มีความเข้าใจและมีความเป็นมิตร มีความรับผิดชอบทำงานอย่างมีระบบแบบแผน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในด้านทัศนคติ ครูที่ดีจะต้องสนใจในความคิดเห็นของนักเรียน ผู้บริหารและผู้อื่น ส่วนในด้านทัศนคติต่อการศึกษา ครูที่ดีจะต้องถือเอาการเรียนเป็นศูนย์กลาง สำหรับในด้าน

ความสามารถทางภาษา ครูที่ดีมีความเข้าใจภาษาพูดและพูดได้อย่างดี และสุดท้ายในด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ครูที่ดีจะต้องมีอารมณ์มั่นคงสม่ำเสมอ และปรับตัวได้ดี

ดังนั้นจึงสรุปลักษณะของครูที่ดีตามที่คณะของครูผู้อาวุโสในวงการศึกษาไทย และจากผลการศึกษาวิจัยทั้งในและต่างประเทศได้ดังนี้

1. ขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ และมีความรู้ดีในวิชาที่สอน
2. จัดหลักสูตรและบทเรียนให้ตรงกับวุฒิภาวะของนักเรียนและยึดการเรียนเป็นศูนย์กลาง
3. มีความรับผิดชอบและทำงานอย่างมีระบบแบบแผน
4. รัก เข้าใจ เห็นอกเห็นใจและเอาใจใส่ต่อนักเรียน
5. ให้ความอบอุ่นและเป็นมิตรกับนักเรียน
6. มีคุณธรรม อารมณ์มั่นคง และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
7. มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
8. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
9. สนใจความคิดเห็นของนักเรียน ผู้บริหาร และผู้อื่น
10. เข้าใจและใช้ภาษาได้ดี

เนื่องจากโลกทุกวันนี้มีกระแสการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว และไม่แน่นอนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และสังคม รวมทั้งค่านิยม วัฒนธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อสถาบันการศึกษา (วิจิตร ศรีสอาน, 2532) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันฝึกหัดครูได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวโดยตรงและตลอดเวลา ทำให้เกิดปัญหาต่อครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องตกอยู่ในภาวะวิกฤต ปัญหาของครูได้กระจายอยู่ในทุกขั้นตอนและทุกกระบวนการ ตั้งแต่การเตรียมครู การใช้ครู การพัฒนาครูและการรับรองมาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งเป็นปัญหาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

สำหรับปัญหาในด้านคุณภาพนั้น ผู้ที่เข้าศึกษาในคณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังขาดศรัทธา อุดมการณ์ และความสามารถพื้นฐานที่จะเป็นครู เนื่องจากเกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษาครูยังไม่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถคัดนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพ มีศรัทธา มีอุดมคติที่จะเข้าศึกษาได้ และยังไม่มียุทธศาสตร์อย่างเพียงพอและอย่างแท้จริงต่อการประกอบอาชีพครู (กองนโยบายและแผน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531) ดังนั้น อาชีพครูจึงกลายเป็นอาชีพเพื่อเลือก เมื่อเข้าเรียนที่ไหนไม่ได้แล้วจึงเลือกเรียนครู (ก่อ สวัสดิพานิชย์, 2534) ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อมาตรฐานวิชาชีพครู ทำให้สถานภาพของ

วิชาชีพครูไม่ได้รับการยอมรับให้ทัดเทียมวิชาชีพอื่น จะเห็นได้จากครูยังประสบกับปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น เงินเดือนน้อย สวัสดิการไม่ดี โอกาสและความก้าวหน้ามีไม่มาก คนที่จบจากสถาบันฝึกหัดครูเข้าทำงานในสถานศึกษาเพียงร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือไปทำงานอื่น ๆ (ไพฑูริย์สินลาร์ตัน, 2539) นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครู รวมทั้งบุคลิกภาพและความประพฤติที่ไม่เหมาะสม เช่น ครูกระทำความผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ เล่นการพนัน เสพสุรา กระทำความผิดเกี่ยวกับการเงิน และมีหนี้สิน เป็นต้น (สมเชาว์ เกษประทุม, 2538) คุณลักษณะนักศึกษาครูพบว่า ยังมีข้อด้อยในด้านคุณภาพ เช่น ไม่กล้าแสดงออก ด้อยวิชาการ ไม่ใฝ่รู้ ไม่กระตือรือร้น ขาดความเป็นผู้นำ อารมณ์ร้อน และ โกรธง่าย (วัลลภาเทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2538 : 7) นอกจากนี้ยังพบปัญหาอื่น ๆ อีก เช่น นิสิตนักศึกษาครูทุจริตในการสอบ ไม่ตรงต่อเวลา เข้าเรียนสาย ส่งงานไม่ตรงเวลา มนุษย์สัมพันธ์ไม่ดี เลือกทำงานเฉพาะกลุ่มของตนเอง ไม่สามารถสร้างภาวะผู้นำได้ ชอบคุยในเวลาเรียน ไม่ชอบศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเองขาดความสามารถในการสื่อสารกับผู้อื่น (คณะครุศาสตร์, 2541) ซึ่งภาพพจน์ดังกล่าวทำให้ค่าของความเป็นครูด้อยลงและส่งผลกระทบต่อสถานภาพของวิชาชีพครูในสายตาของสังคม ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นและสะสมมานาน

จากผลงานวิจัยของ เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2520 : 42) ครูมีข้อบกพร่องในด้านคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น ขาดความรับผิดชอบ เจ้าอารมณ์ ขาดความยุติธรรม เห็นแก่ตัว ประจบสอพลอ ครูชายชอบยุ่งอบายมุข ครูหญิงแต่งกายไม่เหมาะสมกับกาลเทศะและกิริยามารยาทไม่ดี เป็นต้น และในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539 : 16) ได้บันทึกถึงปัญหาเกี่ยวกับครูไว้ว่า “.....คุณภาพของครูตกต่ำลง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากกระบวนการผลิตและการพัฒนาครูอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาและการฝึกหัดครู การถ่ายทอดเนื้อหาวิชาการมากกว่าการพัฒนาคนให้สามารถเพิ่มปัญญาความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหา”

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ตระหนักถึงการแก้ปัญหาและความสำคัญของครูที่มีต่อการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาประเทศ จึงกำหนดให้มีการปฏิรูปการฝึกหัดครูขึ้น เพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานให้หน่วยงานที่รับผิดชอบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการ สำหรับการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างบัณฑิตครูให้เป็นคนดี ครูดี และครูที่ใช้ปัญญาความสามารถ ได้กำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนเพื่อทำให้บัณฑิตครูเป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้

1. ด้านสติปัญญา มีความคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ มีเหตุผล สามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารได้อย่างดี

- 2. ด้านจิตใจ มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างสม่ำเสมอ มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างของศิษย์และผู้อื่นได้ มีศรัทธาในการเป็นครู มีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครู
- 3. ด้านร่างกาย มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์และแข็งแรง สามารถที่จะดำรงตนให้เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและเทคโนโลยี
- 4. ด้านสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล สามารถประสานสัมพันธ์และปรับตัวได้ในชุมชนที่ต้องปฏิบัติการ มีความตระหนักและรับผิดชอบต่อสังคม
- 5. ด้านอาชีพ มีความรู้อย่างลุ่มลึกในวิชาที่สอน สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคมของศิษย์ คิดประดิษฐ์เพื่อปรับปรุงหลักสูตร สื่อการสอน ทั้งที่เป็นวัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การที่จะพัฒนาบัณฑิตครูให้มีคุณลักษณะดังกล่าว สถาบันฝึกหัดครูเป็นผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรง เพราะเป็นสถาบันจัดการศึกษาเพื่อมุ่งฝึกหัดและพัฒนาผู้ที่จะประกอบอาชีพครูและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ มีจิตสำนึกของความเป็นครู มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านพฤติกรรม การดำรงชีวิต ตลอดจนการรักษาภาษาและวัฒนธรรมของชาติ มีความใฝ่รู้มุ่งพัฒนาตนเองและการสอนอย่างสม่ำเสมอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 27) สถาบันฝึกหัดครูจะต้องจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมกระบวนการตั้งแต่การจัดหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมนิสิตนักศึกษา และการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาครูให้เป็นบัณฑิตครูที่มีคุณลักษณะดังกล่าวได้ เนื่องจากช่วงชีวิตของนิสิตนักศึกษาที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นช่วงอายุประมาณ 17-25 ปี เป็นช่วงวัยรุ่นและเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตวัยเด็กเข้าสู่ผู้ใหญ่ จึงเป็นช่วงชีวิตที่เหมาะสมที่สถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาและจัดประสบการณ์ให้นิสิตนักศึกษาได้พัฒนาไปถึงขีดสูงสุดเต็มศักยภาพ ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม (Chickering and Reisser, 1993)

สถาบันฝึกหัดครูจะต้องตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาครูในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ ซึ่งควรปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่นิสิตนักศึกษาครู ตั้งแต่เข้าเรียนในชั้นปีที่ 1 จนจบการศึกษาเป็นบัณฑิตครู และเมื่อพิจารณาถึงการจัดการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครูในปัจจุบันจะพบว่า การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นในด้านเนื้อหาวิชาการที่เป็นทฤษฎีและการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นหลัก การเรียนการสอนไม่สร้างสรรค์ให้นักศึกษารู้จักคิด วิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และก้าวทันสถานการณ์โลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539 : 4) และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ยังไม่ได้รับการให้ความสำคัญอย่างจริงจังมากนัก นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาโดยทางอ้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร หรือกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่สถาบันจัดขึ้น ซึ่ง

เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นไปตามความสมัครใจของนิสิตนักศึกษาเท่านั้น เช่น กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านจริยธรรม ด้านกีฬา เป็นต้น (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539) ถ้าหากนิสิตนักศึกษาคนใดได้เข้าร่วมกิจกรรมมากก็จะได้รับการพัฒนามาก ในทางตรงกันข้ามหากนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมน้อย หรือไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมก็จะได้รับการพัฒนา น้อยหรือไม่ได้รับการพัฒนาเลย (Astin, 1984)

ผลการศึกษาวิจัยและทัศนะของนักการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า ครูมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อลูกศิษย์ในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น จึงเป็นภารกิจของสถาบันฝึกหัดครูที่จะต้องเตรียมครูที่มีคุณภาพที่ดีที่สอดคล้องกับความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงของสังคม (<http://www.whyrep.html>, 1997) โดยเฉพาะในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ นิสิต นักศึกษาควรได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การสื่อสารรู้เรื่อง การคิดเป็นระบบ การจำ การจดบันทึก คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ การดูแลสุขภาพของตนเอง สมาธิ การกล้าแสดงออกและการค้นหาข่าวสาร (อุทุมพร จามรมาน, ปทีป เมธาคณวุฒิ, สุวิมล ว่องวานิช, 2540 : บทคัดย่อ) สถาบันการฝึกหัดครูจึงจำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพให้นิสิตนักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริงที่นอกเหนือไปจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ เพื่อเสริมสร้างให้นิสิตนักศึกษามีลักษณะความเป็นครูวิชาชีพที่พร้อมจะออกไปประกอบอาชีพครูได้อย่างสมศักดิ์ศรีและมีเกียรติ เช่นเดียวกับผู้ประกอบวิชาชีพครูที่ดีและมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ

จากหลักการที่วิชาชีพครูมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคนของชาติ และจากสภาพปัญหาที่วิชาชีพครูอยู่ในภาวะวิกฤตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพที่ทำให้สถานภาพของวิชาชีพครูด้อยค่าลง ในขณะที่กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ความต้องการด้านทักษะและคุณสมบัติของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป สถาบันฝึกหัดครูจึงต้องพัฒนานิสิตนักศึกษาครูให้เป็นผู้ที่มีลักษณะความเป็นครูวิชาชีพที่มีความพร้อมในด้านวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยถึงรูปแบบการพัฒนา ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู เพื่อให้ให้นิสิตนักศึกษาได้รับความรู้ ทั้งด้านทฤษฎีและได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริงที่สร้างสรรค์ให้เป็นบัณฑิตครูที่มีคุณลักษณะเป็นคนดี มองกว้าง คิดไกล และใฝ่รู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครูในปัจจุบัน

2. สร้างรูปแบบการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู
3. เปรียบเทียบผลการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู
  - 3.1 เปรียบเทียบผลการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านวิชาการระหว่าง นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
  - 3.2 เปรียบเทียบผลการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านเทคนิควิธีระหว่าง นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
  - 3.3 เปรียบเทียบผลการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านคุณลักษณะ ระหว่างนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
  - 3.4 เปรียบเทียบผลการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านวิชาการ ด้านเทคนิควิธีและด้านคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษากลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองและ หลังการทดลอง

สมมุติฐานในการวิจัย

สถาบันฝึกหัดครูมีภารกิจในการพัฒนาบัณฑิตครูออกไปพัฒนาคนของชาติ บัณฑิตครู จึงต้องมีคุณสมบัติและมีคุณลักษณะของความเป็นครูทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณลักษณะ โดย สถาบันฝึกหัดครูมีหน้าที่ในการจัดกระบวนการพัฒนานิสิตนักศึกษาครูในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ใน สถาบันทั้งในรูปของหลักสูตรการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งใน ชั้นเรียนปกติและนอกชั้นเรียน สำหรับกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ นั้น จาก หลักการและผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวได้มีส่วนพัฒนา และเสริมสร้างนิสิต นักศึกษาครูทั้งในด้านความรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย และจิตใจ (สำเนาวิ ขจรศิลป์, 2538) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแต่ละประเภท เช่น กิจกรรมพัฒนาการปกครอง ตนเอง เป็นกิจกรรมที่ช่วยฝึกให้นิสิตนักศึกษาได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการตัดสินใจและ ความรับผิดชอบ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2528)

จากผลงานวิจัยของ แอสติน (Astin, 1984) ได้ชี้ให้เห็นว่านักศึกษาที่ได้เข้าร่วม กิจกรรมมากก็จะได้รับการพัฒนามาก ในทางตรงกันข้ามนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมน้อย หรือ ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมก็จะได้รับการพัฒนาน้อย หรือไม่ได้รับการพัฒนาเลย นอกจากนี้ยังมีผลงาน วิจัยของ สัมพันธ์ มีคง (2539) ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาของนิสิตนักศึกษา ครู ซึ่งสามารถจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการคิดโดยตรงในรูปของชมรมพัฒนาการคิด หรือกิจกรรม เพื่อพัฒนาการคิดโดยอ้อมที่จัดกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมแต่ละคนมีโอกาส แสดงความคิดเห็น ความสามารถของตนอย่างเต็มที่และยังมีแนวทางการจัดกิจกรรมประสพการณ์ วิชาชีพครูเสริม

นักศึกษาครูทายาทที่เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสมรรถภาพทางด้านความรู้ เทคนิค วิธี และคุณลักษณะให้แก่นักศึกษาครูทายาทที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติตลอด 4 ปีการศึกษา (กรมการฝึกหัดครู, 2537) และจากผลการประเมินโครงการครูทายาทของวิทยาลัยครู พบว่า ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูทายาทมีความพึงพอใจในระดับมากต่อกิริยามารยาท ความประพฤติ ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ความกระตือรือร้นในการสอน การให้ความร่วมมือและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างดี มีความซื่อสัตย์และมีความรักความศรัทธาในวิชาชีพครู (ประไพศรี ตยานันท์, 2530) และจากการวิจัยเรื่องบุคลิกภาพและความสามารถในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน : ศึกษากรณีบัณฑิตในโครงการครูทายาทที่ปฏิบัติงานในจังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ของ วัลนิกา ฉลากบาง (2537) ที่แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจของผู้บริหารและครูที่เป็นเพื่อนร่วมงานที่มีความพึงพอใจในระดับมากต่อบุคลิกภาพ และความสามารถในการปฏิบัติงาน และคณะกรรมการประจำโรงเรียนมีความเห็นในด้านดีต่อบุคลิกภาพ คุณลักษณะของความเป็นครู พฤติกรรมการสอน การแนะแนวแก้ปัญหาให้นักเรียน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนของบัณฑิตในโครงการครูทายาท

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับนิสิตนักศึกษาครูในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศของ อุตุมพร จามรมาน, ปทีป เมธาคณวุฒิ และ สุวิมล ว่องวานิช (2540) ที่นำแบบฝึก 7 รายการ ได้แก่ 1) ทักษะ การฟัง พูด อ่าน เขียน คิด จำ จด 2) การคิดเป็นระบบ 3) การค้นหาข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 4) การกล้าแสดงออก 5) สมาธิ 6) การดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง 7) การใช้เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์เบื้องต้นทดลองฝึกกับนิสิตนักศึกษาปีที่ 3 ของสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี และนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการฝึกพบว่า นิสิตนักศึกษาทั้งสองแห่งมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับข้อมูลที่ได้ก่อนฝึก

ดังนั้นจากหลักการและผลงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมในด้านต่าง ๆ สามารถช่วยพัฒนาและสร้างเสริมศักยภาพของนิสิตนักศึกษาครูเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยจึงนำหลักการและผลงานวิจัยดังกล่าวประกอบในการตั้งสมมุติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

1.1 นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้ากิจกรรมสำหรับพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยของผลการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพด้านวิชาการสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม

1.2 นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้ากิจกรรมสำหรับพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยของผลการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพด้านเทคนิควิธีสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม

1.3 นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้ากิจกรรมสำหรับพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยของผลการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพด้านคุณลักษณะสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม

2. การเปรียบเทียบของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

2.1 นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้ากิจกรรมสำหรับพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยของผลการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพด้านวิชาการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2.2 นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้ากิจกรรมสำหรับพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยของผลการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพด้านเทคนิควิธีหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2.3 นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้ากิจกรรมสำหรับพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยของผลการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพด้านคุณลักษณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ในการศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ ของนิสิตนักศึกษาครู ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ แหล่งข้อมูลที่ใช้ ได้แก่ แนวคิด หลักการ เกณฑ์วิชาชีพครู สมรรถภาพของครู เป็นต้น ที่ปรากฏในเอกสาร บทความทางวิชาการในวารสาร หนังสือ รายงานการประชุมสัมมนา รายงานการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น โดยนำผลการศึกษามาวิเคราะห์เนื้อหา แล้วกำหนดลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ ในเบื้องต้นได้ใช้แนวคิดดังต่อไปนี้มาเป็นกรอบพื้นฐาน

1.1 ลักษณะของครูดีตามคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระราชมุนี, 2528)

1.2 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 (สำนักเลขาธิการคุรุสภา, 2539)

1.3 คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์สำหรับสังคมยุคสารสนเทศของสำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (2537)

1.4 ลักษณะบัณฑิตครูตามเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

- 1.5 ทักษะที่จำเป็นสำหรับนิสิตนักศึกษาครูในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ (อุทุมพร จามรมาน, ปทีป เมธาคุณวุฒิ และ สุวิมล ว่องวานิช, 2540)
- 1.6 ลักษณะครูที่ดี 10 ประการ ของ มิลเลอร์ (Miller, 1987)
- 1.7 สมรรถภาพครูตามหน้าที่ของครูจากผลการศึกษาของ สครีเวน (Scriven, 1993)
- 1.8 เกณฑ์การวัดคุณภาพผู้ที่จะเป็นครูใหม่ของสถาบันผู้ประกอบการแห่งชาติในสหรัฐอเมริกา (<http://www.ncate.org/wannable/benefits.html>, 1997)
- 1.9 ทักษะและความสามารถที่จำเป็นในด้านวิชาชีพของผู้เป็นครูใหม่ ของ เคอติส (Curtis, 1996)
- 1.10 สมรรถภาพของครูใหม่จากผลการวิจัยของ The National Projection the Quality of Teaching and Learning (NPQTL) (Marsh, 1996)
2. ในการศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครูในปัจจุบัน ผู้วิจัยกำหนดศึกษากับนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2542 ของคณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยจกักรับ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 11 สถาบัน ดังนี้
- 2.1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - 2.2 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
  - 2.3 มหาวิทยาลัยขอนแก่น
  - 2.4 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
  - 2.5 มหาวิทยาลัยศิลปากร
  - 2.6 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
  - 2.7 มหาวิทยาลัยทักษิณ
  - 2.8 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
  - 2.9 มหาวิทยาลัยบูรพา
  - 2.10 มหาวิทยาลัยนเรศวร
  - 2.11 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. ในการศึกษาวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ ผู้วิจัยกำหนดทดลองเฉพาะกิจกรรมการพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยกำหนดการทดลองกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2542 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เนื่องจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นกลุ่มนักศึกษาที่เข้ามาสู่สถาบันการฝึกหัดครูใหม่ และยังไม่ได้รับการพัฒนาจากกระบวนการเรียนการสอนให้มีลักษณะความเป็นครู จึงสามารถที่จะจัดกิจกรรม เพื่อปลูกฝังลักษณะความเป็นครูให้ได้โดยง่ายตั้งแต่เริ่มเข้ารับการศึกษ

4. ในการกำหนดกรอบลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู ผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะความเป็นครูวิชาชีพออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ ตามจุดมุ่งหมายหลักในการผลิตครูของกรมการฝึกหัดครู และทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อให้ นักศึกษามีความสามารถใน 3 ด้าน ดังกล่าว (กรมการฝึกหัดครู, 2537 : 1)

5. รูปแบบการพัฒนา ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นรูปแบบประเภทที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย โดยใช้ภาษาในการบรรยายรูปแบบ (Semantic Models) (Keeves, 1997 : 388)

6. ในการสร้างรูปแบบการพัฒนา ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการสอนซึ่งเป็นเทคนิควิธีการสอนที่ออกแบบไว้สำหรับให้ครูนำไปใช้สอนในห้องเรียน ของ จอยซ์ และเวล (Joyce and Weil, 1986) ซึ่งในรูปแบบมีการอธิบายเกี่ยวกับการเตรียมการสอน กิจกรรมการสอน และการประเมินผล

7. ในการสร้างรูปแบบการพัฒนา ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู กำหนดตัวแปรดังนี้

7.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

7.1.1 การจัดกิจกรรมการพัฒนา ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านวิชาการ

7.1.2 การจัดกิจกรรมการพัฒนา ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านเทคนิควิธี

7.1.3 การจัดกิจกรรมการพัฒนา ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านคุณลักษณะ

7.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

7.2.1 ผลการพัฒนาความสามารถด้านความรู้ในวิชาชีพ ประกอบด้วย

7.2.1.1 ความรู้วิชาชีพครู

7.2.1.2 ความรู้ทางวิชาการอื่น ๆ

7.2.2 ผลการพัฒนาความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

7.2.2.1 การเตรียมการสอน

7.2.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7.2.2.3 การใช้สื่อการสอน

7.2.2.4 การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน

7.2.2.5 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

7.2.2.6 การวัดและประเมินผล

7.2.3 ผลการพัฒนาความสามารถด้านการปฏิบัติตนและทัศนคติต่อวิชาชีพ

ประกอบด้วย

7.2.3.1 ด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ การสื่อสาร ลักษณะท่าทาง และ

มนุษยสัมพันธ์

7.2.3.2 ด้านคุณธรรม ได้แก่ วินัย ขยัน อดทน ประหยัด ยุติธรรม
ความรับผิดชอบ และความเมตตากรุณา

7.2.3.3 ด้านความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดลักษณะความเป็นครู ด้านวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ (รายละเอียดหน้า 14)

1. ลักษณะของครูดีตามคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระพรหมมุนี, 2528)
2. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา พ.ศ. 2537 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2539)
3. คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์สำหรับสังคมสารสนเทศ (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, พบพรมหาพิทยไธย, 2539)
4. ลักษณะบัณฑิตครูตามเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)
5. ทักษะที่จำเป็นสำหรับนิสิตนักศึกษาครูในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ (อุทุมพร จามรนาน, ปัทปี เมธาคณวุฒิ, สุวิมล ว่องวาณิช, 2540)
6. ลักษณะของครูที่ดี 10 ประการของมิลเลอร์ (Miller, 1987)
7. สมรรถภาพของครูตามหน้าที่ของครูจากผลการศึกษารองสคริเวน (Scriven, 1993)
8. เกณฑ์การวัดคุณลักษณะผู้ที่จะเป็นครูใหม่ของสถาบันผู้ประกอบวิชาชีพครูแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (NCATE) (<http://www.ncate.org/wannable/benefit.html>, 1997)
9. ทักษะและสมรรถภาพที่จำเป็นในด้านวิชาชีพของครูใหม่ของเคดิส (Curtis, 1996)
10. สมรรถภาพของครูใหม่จากผลการวิจัยของ The National Project on the Quality of Teaching and Learning (NPQTL) (Marsh, 1996)

ทฤษฎีการพัฒนาเด็กของชิคเคอริง (Chickering and Reisser, 1993)
 นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสามารถพัฒนาศักยภาพได้ 7 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาความสามารถ
2. การพัฒนาการควบคุมอารมณ์
3. การพัฒนาความเป็นอิสระสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน
4. การพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลอย่างมีวุฒิภาวะ
5. การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง
6. การพัฒนาเป้าหมาย
7. การพัฒนาบูรณาการของชีวิต

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักศึกษา (Astin, 1984)
 หลักการ คือ อานักศึกษามีส่วนร่วมในสถาบันมาก นักศึกษาที่จะได้รับการพัฒนาด้านวิชาการและด้านบุคลิกภาพมาก การมีส่วนร่วมกระทำได้ในลักษณะ ดังนี้

1. ด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรที่คำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ ความแตกต่างระหว่างบุคคล การสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีบทบาทเพิ่มขึ้น และการจัดสรรทรัพยากรที่มีคุณภาพ เป็นต้น
2. ด้านกิจกรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร ตั้งแต่การรับเข้า การปฐมนิเทศ การอยู่ในหอพัก การจัดสภาพแวดล้อมในสถาบัน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การหางานทำพิเศษ เป็นต้น
3. การทำงานร่วมกับอาจารย์ คือการที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการทำงานกับอาจารย์ ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจในการอยู่ในสถาบันมากขึ้น ได้แก่ การร่วมทำงานด้านวิชาการและการร่วมกิจกรรมอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม
รูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษาของมิลเลอร์และพริ้นซ์ (Miller and Prince, 1976)
 กระบวนการพัฒนานักศึกษาประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ

1. การตั้งเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา
2. การประเมินสภาพหรือระดับการพัฒนาของนักศึกษา
3. วิธิตำเนินการพัฒนานักศึกษา
4. การประเมินโปรแกรมการพัฒนานักศึกษา

การศึกษาระดับปริญญาตรีเสริมสำหรับนักศึกษาครูทุกระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (กรมการฝึกหัดครู, 2537)

1. ประสพการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านความรู้
2. ประสพการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านเทคนิควิธี
3. ประสพการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านคุณลักษณะ

รูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู

1. การกำหนดลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู
  - 1.1 ด้านวิชาการ
  - 1.2 ด้านเทคนิควิธี
  - 1.3 ด้านคุณลักษณะ
2. ประเมินลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครูในปัจจุบัน
3. สร้างกิจกรรมการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู โดยใช้แบบประเมินลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ
  - 3.1 ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู
  - 3.2 ประเมินลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครูก่อนเข้ากิจกรรมการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ
  - 3.3 กำหนดกิจกรรมการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู โดยกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรมดังนี้
    - 3.3.1 เนื้อหาสาระ
    - 3.3.2 ความถี่หรือรอบ
    - 3.3.3 จุดประสงค์
    - 3.3.4 กิจกรรม
    - 3.3.5 ระยะเวลา
    - 3.3.6 สื่อการจัดกิจกรรม
    - 3.3.7 การวัดและประเมินผล
  - 3.4 ประเมินผลการเข้ากิจกรรมพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ
4. ประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู
5. ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู
6. พัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบ
 จอยซ์ และเวล (Joyce & Weil, 1986) เสนอแนวคิดในการสร้างรูปแบบการสอนสำหรับให้ครูนำไปใช้สอนในห้องเรียน โดยเสนอองค์ประกอบในการสร้างรูปแบบไว้ 4 องค์ประกอบ คือ

1. การกำหนดทิศทางของรูปแบบ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบ
2. รูปแบบการสอน เพื่ออธิบายรายละเอียดของขั้นตอนการสอน บทบาทของครู การมีปฏิสัมพันธ์ของครูและผู้เรียน และสื่อการสอน
3. การประยุกต์ใช้รูปแบบการสอน เพื่อใช้รูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน
4. การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน

1. การประเมินลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิตนักศึกษาครู สร้างแบบประเมินจาก
  - 1.1 กรอบแนวคิดและรายการประเมินลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ
  - 1.2 การประเมินความถูกต้องจากหน้าที่ครู (Scriven, 1993)
2. การประเมินรูปแบบ เป็นการตัดสินคุณค่าของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Scriven, 1976 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนवासี, 2537)

นิสิตนักศึกษาครู มีลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ ในด้าน

1. ด้านวิชาการ
2. ด้านเทคนิควิธี
3. ด้านคุณลักษณะ

ตารางที่ 1 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นครู

แนวคิด	ด้านวิชาการ	ด้านเทคนิควิธี	ด้านคุณลักษณะ
1. ลักษณะของครูติดตามคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระราชาชนนี, 2528)	1. มีความรู้จริงทางปัญญา	1. อธิบายสิ่งที่ยากลึกซึ้งได้	1. รู้จักใช้ถ้อยคำให้ได้ผล 2. อุดหนุนต่อถ้อยคำ 3. เป็นที่รักและเคารพของศิษย์ 4. ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางที่ต่ำ
2. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2539)	1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ 2. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา	1. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน 2. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ 3. พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง 4. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ 5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน 6. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ	1. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน 2. ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ 3. ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน
3. คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์สำหรับสังคมสารสนเทศ (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย, 2537)	1. เป็นผู้ใฝ่หาและรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัย 2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสาร 3. มีวิจารณ์ญาณ 4. เป็นคนมีไหวพริบ รู้จักคิด และรู้จักการแก้ปัญหา 5. เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม 6. เป็นคนมองการณ์ไกล 7. เป็นคนที่รู้จักใช้หลักเหตุผลที่ถูกต้องในการพูด การคิด และตัดสินใจ 8. มีความสามารถในการเข้าใจสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง และสภาพแวดล้อม	1. มีความสามารถในการผลิต/สร้าง หรือเลือกใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการประกอบการสอน 2. มีความสามารถเลือกใช้เทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้ 3. มีความสามารถในการบูรณาการการสอนให้เหมาะสมกับเหตุการณ์	1. มีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร 2. ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ 3. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม 4. เป็นผู้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ 5. มีความยุติธรรมและรู้จักเสียสละ 6. มีคุณธรรมพื้นฐานเป็นหลักในการดำรงชีวิต 7. รัก พอใจ และนิยมในวิชาชีพครู 8. ปราปรณาที่จะเป็นครู 9. สร้างเสริมเกียรติแห่งการเป็นครู

แนวคิด	ด้านวิชาการ	ด้านเทคนิควิธี	ด้านคุณลักษณะ
	9. มีความรู้และเข้าใจในสาขาวิชาเฉพาะ 10. มีความรู้ความเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาของสหสาขาวิชาอันเป็นพื้นฐานสำหรับคนที่จะเป็นบัณฑิต 11. รู้จักค้นหาความรู้เพิ่มเติมให้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ		10. ทำตัวเป็นที่รักและเคารพของศิษย์ 11. อุทิศตนเพื่อพัฒนาศิษย์ 12. ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ 13. อุทิศตนเพื่อผดุงเกียรติแห่งวิชาชีพครู 14. มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย 15. สามารถวิพากษ์วิจารณ์และ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. ลักษณะบัณฑิตควรตามเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)	1. มีความคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบและมีเหตุผล 2. มีความลุ่มลึกในวิชาที่สอน 3. มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างสม่ำเสมอ	1. สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาปัญญา จิตใจร่างกายและสังคมของศิษย์ 2. คิดประดิษฐ์เพื่อปรับปรุงหลักสูตร สื่อการสอนทั้งที่เป็นวัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างดี 2. มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างของศิษย์และผู้อื่นได้ 3. มีศรัทธาในการเป็นครู 4. มีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครู 5. มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์และแข็งแรง สามารถที่จะดำรงตนให้เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและเทคโนโลยี 6. มีโลกทัศน์กว้างไกลสามารถประสานสัมพันธ์และปรับตัวได้ในชุมชนที่ต้องปฏิบัติการ 7. มีความตระหนักและรับผิดชอบต่อสังคม
5. ทักษะที่จำเป็นสำหรับนิสิตนักศึกษาครูในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ (อุทุมพร จามรมาน, ปทีป เมธาคุณวุฒิ, สุวิมล ว่องวานิช, 2540)	1. ทักษะการคิดเป็นระบบ 2. ทักษะการจำ 3. ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ 4. ทักษะด้านภาษาอังกฤษ 5. ทักษะการค้นหาข่าวสาร	1. ทักษะการจัดบันทึก	1. ทักษะในการสื่อสารรู้เรื่อง 2. ทักษะในการดูแลสุขภาพของตนเอง 3. สมานี 4. การกล้าแสดงออก

แนวคิด	ด้านวิชาการ	ด้านเทคนิควิธี	ด้านคุณลักษณะ
6. ลักษณะของครูที่ดี 10 ประการ ของมิลเลอร์ (Miller, 1987)	1. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2. มีความรู้ทางไวยากรณ์ เป็นอย่างดี	1. มีความกระตือรือร้นใน การสอนตลอดเวลา 2. มีจังหวะขั้นตอนในการสอน ดีและมีอารมณ์ขัน 3. เป็นผู้มีความท้าทาย 4. ให้กำลังใจนักเรียน มีความอดทน 5. สนใจนักเรียนทุกคน 6. ให้เวลากับนักเรียน 7. ให้ความเสมอภาคกับ นักเรียน	1. เก็บอารมณ์ได้ดี
7. สมรรถภาพของครูตาม หน้าที่ ของครูจากผลการ ศึกษาของ สคริเวน (Scriven, 1993)	1. มีความรู้ความสามารถใน สาขาวิชาเฉพาะ 2. มีความรู้ในวิชาข้าม หลักสูตร	1. มีทักษะการจัดการ 2. มีทักษะการสร้างและ การพัฒนาวิชา 3. มีความรู้ความสามารถ เกี่ยวกับการประเมินผล 4. มีทักษะการสร้างและบริหาร แบบทดสอบ 5. มีความสามารถในการให้คำ ระดับ การจัดอันดับ และ การให้คะแนน 6. สามารถบันทึกและทำ รายงานความสำเร็จของ นักเรียน	1. มีทักษะการสื่อสาร 2. มีจรรยาบรรณของวิชาชีพ 3. มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ 4. มีการพัฒนาวิชาชีพ 5. มีการให้บริการแก่วิชาชีพ 6. มีความรับผิดชอบใน หน้าที่ 7. มีความรู้เกี่ยวกับโรงเรียน และบริบทของโรงเรียน 8. มีหน้าที่อื่น ๆ ต่อโรงเรียน และชุมชน
8. เกณฑ์การวัดคุณภาพผู้ที่ จะเป็นครูใหม่ของสถาบัน ผู้ประกอบวิชาชีพครู แห่งชาติสหรัฐอเมริกา (http://www.ncate.org/ wannable/benefits.html , 1997)	1. มีความรู้ในวิชาศิลปศาสตร์ 2. มีความลุ่มลึกในเนื้อหาวิชา ที่สอน 3. มีความรู้ในด้านวิชาชีพครู	1. มีประสบการณ์ในการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพใน โรงเรียน 2. มีความสามารถในการ ประเมินผลในหลายรูปแบบ 3. มีความสามารถในการ ประยุกต์ความรู้ด้านทฤษฎี สู่การปฏิบัติ	

แนวคิด	ด้านวิชาการ	ด้านเทคนิควิธี	ด้านคุณลักษณะ
9. ทักษะและสมรรถภาพที่จำเป็นในด้านวิชาชีพของผู้ที่เป็นครูใหม่ของเคอติส (Curtis, 1996)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก 2. มีความรู้ด้านหลักสูตร 3. มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและครอบครัว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความสามารถในการพัฒนายุทธวิธีในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น 2. มีความสามารถในการสังเกต การวัดและการประเมินผล 3. มีความสามารถในการเป็นนายแก่ต่างให้แก่เด็ก 4. มีความสามารถในการวางแผนและสร้างความรู้ความก้าวหน้าให้แก่เด็ก 5. มีความสามารถในการจัดระบบห้องเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้และให้ความนับถือต่อวัฒนธรรมและสังคมที่เหมือนและแตกต่างกัน 2. มีภาวะความเป็นผู้นำ
10. สมรรถภาพของครูใหม่จากผลการวิจัยของ The National Project on the Quality of Teaching and Learning (NPQTL) (Marsh, 1996)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร และสามารถนำไปปฏิบัติได้ 2. มีความรู้ในด้านการวางแผนงานและการประเมินผล 3. มีความรู้ในด้านการจัดการและการจัดองค์การ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การให้ความเอาใจใส่ การเข้าใจและการตอบสนองต่อการพัฒนาการ การเรียนรู้ และภูมิหลังของนักเรียน . 2. มีความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน . 3. มีความสามารถในการตรวจงาน การวัดและประเมินผล 4. มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองระหว่างและหลังการทำงานกับนักเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีทักษะในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 2. มีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำแนวคิดและทฤษฎีมาเป็นกรอบแนวคิดดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ

ผู้ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นที่จะต้องมีความรู้และมีคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างออกไปจากผู้ประกอบวิชาชีพอื่น ๆ เพราะครูเป็นผู้รับภาระอันยิ่งใหญ่ในการพัฒนาการศึกษา พัฒนาระบบสุขภาพมนุษย์ และพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญในเรื่องนี้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539) จากความสำคัญดังกล่าวได้มีนักวิชาการศึกษา นักการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ได้ให้แนวคิด หลักการ และการวิจัยถึงลักษณะความเป็นครูที่ดี ลักษณะของครูที่พึงประสงค์ ตลอดจนเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ในเบื้องต้นได้พิจารณานำแนวคิดและผลงานวิจัยที่สำคัญทั้งในและต่างประเทศ กำหนดเป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ โดยสรุปลักษณะความเป็นครูวิชาชีพในด้านวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะไว้ในตารางที่ 1 จำนวน 10 รายการ ดังนี้

1. ลักษณะของครูดีตามคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระราชวรมนี, 2528)
2. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 (สำนักเลขาธิการคุรุสภา, 2539)
3. คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์สำหรับสังคมยุคสารสนเทศของสำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (2537)
4. ลักษณะบัณฑิตครูตามเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)
5. ทักษะที่จำเป็นสำหรับนิสิตนักศึกษาครูในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ (อุทุมพร จามรมาน, ปทีป เมธาคุณวุฒิ และ สุวิมล ว่องวานิช, 2540)
6. ลักษณะครูที่ดี 10 ประการ ของ มิลเลอร์ (Miller, 1987)
7. สมรรถภาพครูตามหน้าที่ของครูจากผลการศึกษาของ สครีเวน (Scriven, 1993)
8. เกณฑ์การวัดคุณภาพผู้ที่จะเป็นครูใหม่ของสถาบันผู้ประกอบวิชาชีพครูแห่งชาติในสหรัฐอเมริกา (<http://www.ncate.org/wannable/benefits.html>, 1997)
9. ทักษะและความสามารถที่จำเป็นในด้านวิชาชีพของผู้เป็นครูใหม่ ของ เคอติส (Curtis, 1996)
10. สมรรถภาพของครูใหม่จากผลการวิจัยของ The National Projection the Quality of Teaching and Learning (NPQTL) (Marsh, 1996)

ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจในการพัฒนาบัณฑิตออกไปพัฒนาประเทศ โดยมุ่งหวังให้บัณฑิตของสถาบันได้รับการพัฒนาให้เป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ สติ ปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ การพัฒนานิสิตนักศึกษาในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันจึงได้รับความสนใจและให้ความสำคัญมาก โดยมีแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาเกิดขึ้นหลายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนานิสิตนักศึกษา เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ (Piaget's Theory of Intellectual Development) ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Moral Development Theory) ทฤษฎีพัฒนานิสิตนักศึกษาของชิคเคอริง (Chickering's Theory of Student Development) และรูปแบบกระบวนการพัฒนานิสิตนักศึกษา (Student Development Process Model) ของมิลเลอร์และพริ้นซ์ (Miller and Prince) เป็นต้น (สำเนา ขจรศิลป์, 2538 : 21) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของชิคเคอริง และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักศึกษาของแอสติน เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของชิคเคอริง (Chickering's Theory of Student Development) (Chickering and Reisser, 1993) เป็นทฤษฎีที่ชิคเคอริงได้ทำการศึกษาพัฒนาการของนักศึกษาชายและหญิงจากสถาบันอุดมศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลานานกว่า 20 ปี จากผลการศึกษาพบว่า เมื่อนักศึกษาได้เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแล้ว นักศึกษาจะมีการพัฒนาศักยภาพได้ถึง 7 ด้าน จึงสามารถนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาคู ซึ่งได้แก่การพัฒนาศักยภาพในด้าน (รายละเอียดปรากฏในบทที่ 2 หน้า 59-61)

- 1.1 การพัฒนาความสามารถ
- 1.2 การพัฒนาการควบคุมอารมณ์
- 1.3 การพัฒนาความเป็นอิสระสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน
- 1.4 การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลอย่างมีวุฒิภาวะ
- 1.5 การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง
- 1.6 การพัฒนาเป้าหมาย
- 1.7 การพัฒนาบูรณาการของชีวิต

2. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักศึกษา (The Theory of Student Involvement)

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักศึกษาของแอสติน (Astin, 1984) เป็นทฤษฎีที่อธิบายให้เห็นถึงบทบาทของกิจกรรมที่มีต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา โดยมีหลักการ คือ ถ้านักศึกษามี

ส่วนร่วมในสถาบัน นักศึกษาก็จะได้รับการพัฒนาด้านวิชาการและด้านบุคลิกภาพมาก การมีส่วนร่วมกระทำได้ในลักษณะดังนี้ (รายละเอียดปรากฏในบทที่ 2 หน้า 61-62)

2.1 ด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรที่คำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ ความแตกต่างระหว่างบุคคล การสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีบทบาทเพิ่มขึ้น และการจัดสรรทรัพยากรที่มีคุณภาพ เป็นต้น

2.2 ด้านกิจกรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร ตั้งแต่การรับเข้าศึกษา การปฐมนิเทศ การอยู่ในหอพัก การจัดสภาพแวดล้อมในสถาบัน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การหางานทำพิเศษของนักศึกษา เป็นต้น

2.3 การทำงานร่วมกับอาจารย์ คือ การที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการทำงานกับอาจารย์ ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจในการอยู่ในสถาบันมากขึ้น เช่น การร่วมทำงานด้านวิชาการ และการร่วมทำกิจกรรมอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษา

กิจกรรมนิสิตนักศึกษาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษา เพื่อช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ กิจกรรมนิสิตศึกษามีบทบาทในการพัฒนานิสิตศึกษานอกชั้นเรียนที่ทำให้นิสิตนักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้เกิดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (John Dewey อ้างถึงใน ไกรนุช ศิริพูล, 2531 : 51) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ กัน เช่น เพื่อเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ทางด้านวิชาการ การเตรียมตัวนิสิตนักศึกษาในการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย การรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น (Federick, 1959; Jamias, 1969; Prakash, 1969; มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539; สำเนา ขจรศิลป์, 2538) ทั้งนี้ได้มีการแบ่งประเภทของกิจกรรมนิสิตศึกษาออกเป็นหลายประการ เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมด้านกีฬา กิจกรรมด้านวิชาการ กิจกรรมพัฒนาการปกครองตนเอง กิจกรรมพัฒนาสติปัญญา กิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม กิจกรรมพัฒนาศีลธรรม เป็นต้น (Arbuckle, 1968; Prakash, 1969; วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2528) (รายละเอียดปรากฏในบทที่ 2 หน้า 63-68)

1. รูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษาของมิลเลอร์และพริન્ซ์ (Student Development Process Model) (Miller and Prince, 1976) เป็นรูปแบบการพัฒนานักศึกษาที่สามารถนำมาใช้ได้โดยทั่วไปกับสถาบันอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษา ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ มาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ คือ (รายละเอียดปรากฏในบทที่ 2 หน้า 77-78)

- 1.1 การตั้งเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา
- 1.2 การประเมินสภาพหรือระดับการพัฒนาของนักศึกษา
- 1.3 ยุทธวิธีในการพัฒนานักศึกษา
- 1.4 การประเมินโปรแกรมการพัฒนานักศึกษา

2. การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมสำหรับนักศึกษาครูทายาท

สถาบันฝึกหัดครูทั้งในส่วนของกรมฝึกหัดครู และทบวงมหาวิทยาลัย ได้ร่วมกันจัดประสบการณ์วิชาชีพเสริมสำหรับนักศึกษาโครงการครูทายาทขึ้น เพื่อเป็นการปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรม หรือการดำเนินโครงการเสริมสมรรถภาพทางด้านความรู้ เทคนิควิธี และคุณลักษณะ ให้นักนิสิตนักศึกษาครูทายาท ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (กรมการฝึกหัดครู, 2537) โดยแบ่งการจัดประสบการณ์ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (รายละเอียดลักษณะประสบการณ์ปรากฏในบทที่ 2 หน้า 68-73)

2.1 ประสบการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านความรู้ เป็นการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูที่เสริมสมรรถภาพของนักศึกษาเกี่ยวกับความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะนำไปใช้ในการสอนโดยตรง ความรู้ในวิชาชีพครูที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความรู้ความสามารถพิเศษหรือความถนัดในการปฏิบัติงานบางอย่าง ที่จะประโยชน์ในการพัฒนางานในหน้าที่ของครูให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.2 ประสบการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านเทคนิควิธี เป็นการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูที่เสริมสมรรถภาพของนักศึกษาเกี่ยวกับการนำความรู้ หลักการ วิธีการไปปฏิบัติหน้าที่ของครูอย่างมีทักษะ ในด้านงานสอน งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาตนเอง งานพัฒนาสังคมและงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.3 ประสบการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านคุณลักษณะ เป็นการจัดประสบการณ์ที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามปกติ เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะ และเจตคติที่เหมาะสมต่อการเป็นครู

แนวคิดการสร้างรูปแบบ

จอยซ์ และเวล (Joyce & Weil, 1986) ได้เสนอแนวคิดในการสร้างรูปแบบการสอนที่ออกแบบไว้สำหรับให้ครูนำไปใช้สอนในห้องเรียน โดยให้คำจำกัดความของรูปแบบการสอนไว้ว่าเป็นรูปแบบหรือแผนการสอนที่สามารถนำไปใช้เพื่อปรับหลักสูตร หรือรายวิชาที่สอนและนำไปใช้เพื่อเลือกสรรเนื้อหาที่นำมาสอน รวมทั้งเป็นแนวทางในการปฏิบัติการสอนของครู ดังนั้นในรูปแบบการสอนจึงมีการอธิบายไว้โดยละเอียดว่า ครูจะเตรียมการสอนอย่างไร ดำเนินการ

สอนอย่างไร และในการประเมินจะต้องทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยเสนอองค์ประกอบในการสร้างรูปแบบไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การกำหนดทิศทางของรูปแบบการสอน (Orientation to the Model) เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการสอน เช่น ทฤษฎี จุดมุ่งหมาย แนวคิดพื้นฐาน เป็นต้น

2. รูปแบบการสอน (The Model Teaching) เป็นการอธิบายรายละเอียดของรูปแบบ เช่น ขั้นตอนการสอน การจัดลำดับกิจกรรม บทบาทของครู การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และการใช้สื่อการสอน

3. การประยุกต์ใช้รูปแบบการสอน (Application) เป็นการอธิบายถึงวิธีการใช้รูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน การจัดเนื้อหาวิชาที่เหมาะสมกับผู้เรียน

4. การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน (Instructional and Nurturant Effects) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้จากการสอนที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

แนวคิดในการประเมินรูปแบบ

สคริเวน (Scriven, 1976 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2537) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินว่าเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน โดยผู้ประเมินจะต้องมีความเชี่ยวชาญในหลักการสังเกตและเหตุผล ทำให้ภาพของการประเมินมีความสมบูรณ์ขึ้นในแง่ของบทบาทของการวัด การบรรยาย และการตัดสินคุณค่าการประเมินตามนัยนี้ได้ถูกนำไปใช้ปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การตัดสินคุณค่าโดยผู้เชี่ยวชาญ การตัดสินคุณค่าตามมาตรฐานวิชาชีพ เป็นต้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ครูวิชาชีพ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการศึกษาในศาสตร์จากคณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมที่จะเป็นครูทางด้านวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะของความเป็นครู

การพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพ หมายถึง การพัฒนานิสิตนักศึกษาครูด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนปกติเพื่อเสริมสร้างทักษะความเป็นครูวิชาชีพ 3 ด้าน ดังนี้

1. **ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านวิชาการ** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงการมีความรู้ของนิสิตนักศึกษาครูในด้านความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพและวิชาการ ประกอบด้วย

1.1 **ความรู้วิชาชีพครู** หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพครู ได้แก่ หลักสูตรการศึกษา หลักการสอน จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา การประเมินผล และความรู้อื่น ๆ ที่จะเสริมสร้างความเป็นครู

1.2 **ความรู้ทางวิชาการอื่น ๆ** หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการที่ส่งเสริมคุณภาพในการปฏิบัติงานวิชาชีพครู ได้แก่ ความรู้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ ความรู้ทางสังคม การเมือง การปกครอง และความรู้ที่เสริมให้ครูเข้าใจสังคมมากขึ้น

2. **ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านเทคนิควิธี** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงการมีความรู้ความสามารถของนิสิตนักศึกษาครูในด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และการวัดและประเมินผล

3. **ลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านคุณลักษณะ** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกของนิสิตนักศึกษาครูที่เหมาะสมต่อการเป็นครู ในด้านการปฏิบัติตนและด้านทัศนคติต่อวิชาชีพครู ประกอบด้วย

3.1 **ด้านบุคลิกภาพ** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกให้เห็นถึงลักษณะประจำตัวของนิสิตนักศึกษาครู 3 ประการ ดังนี้

3.1.1 **การสื่อสาร** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกในด้านการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียนของนิสิตนักศึกษาครู

3.1.2 **ลักษณะท่าทาง** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกให้ปรากฏเห็นในการปฏิบัติตน การแต่งกายและสุขภาพของนิสิตนักศึกษาครู

3.1.3 **มนุษยสัมพันธ์** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนิสิตนักศึกษาครูกับผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน

3.2 **ด้านคุณธรรม** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกให้เห็นถึงคุณงามความดีของนิสิตนักศึกษาครู 7 ประการ ดังนี้

3.2.1 **วินัย** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบและ การมีแบบแผนในการปฏิบัติงานของนิสิตนักศึกษาครู

3.2.2 **ซัยัน** หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความแข็งขันเป็นปรกติสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน การพัฒนาตนเองของนิสิตนักศึกษาครู

3.2.3 อดทน หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจในการปฏิบัติงานของนิสิตนักศึกษาครู

3.2.4 ประหยัด หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงการรู้จักยับยั้งและระมัดระวังในการใช้ทรัพย์สินของนิสิตนักศึกษาครู

3.2.5 ยุติธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเที่ยงธรรม ความมีเหตุผลในการปฏิบัติงานของนิสิตนักศึกษาครู

3.2.6 ความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ต่อภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานของนิสิตนักศึกษาครู

3.2.7 ความเมตตา กรุณา หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และความรู้สึกลงใจที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

3.3 ด้านความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกของนิสิตนักศึกษาครูที่มีความชื่นชอบ ชื่นชมยินดี เชื่อถือและเลื่อมใสต่อวิชาชีพครู

แบบประเมินลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ หมายถึง รายการประเมินลักษณะความเป็นครูวิชาชีพด้านวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการวิเคราะห์เอกสาร การตรวจสอบความครอบคลุมและความเหมาะสม การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และการตรวจสอบความเที่ยง เพื่อให้นิสิตนักศึกษาครูใช้ตรวจสอบลักษณะความเป็นครูวิชาชีพของตนเอง

รูปแบบการพัฒนาหลักคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ หมายถึง แบบหรือแผนในการพัฒนาหลักคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพที่ประกอบด้วย หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ การดำเนินงาน และการประเมินผลการพัฒนาหลักคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ ซึ่งการดำเนินงานพัฒนาหลักคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพในการวิจัยครั้งนี้ คือ กิจกรรมพัฒนาหลักคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ ด้านวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างลักษณะความเป็นครูวิชาชีพโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ เนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ แนวการจัดกิจกรรม ระยะเวลาจัดกิจกรรม สื่อในการจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล

นิสิตนักศึกษาครู หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยจ้งกัตรีบ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

นักศึกษากลุ่มทดลอง หมายถึง นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่เข้ากิจกรรมพัฒนาหลักคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพที่จัดขึ้น

นักศึกษากลุ่มควบคุม หมายถึง นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร ที่ไม่ได้เข้ากิจกรรมพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพที่จัดขึ้น

คณะครุศาสตร์ หมายถึง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะศึกษาศาสตร์ หมายถึง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยจ้กัด้รับ สังกัดทบวง
มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย